

คนไทย

ปฏิรูปการเมืองได้

๑. ถ้าไม่เป็นโรคประสาทมากเกินไป

น่าเห็นใจคนไทยที่พากันเป็นโรคหวาดระแวงกันไปหมด ไม่มีใครเชื่อใจใครได้

เช่น กลัวนักการเมืองจะโกง กลัวข้าราชการจะไม่ซื่อ กลัวนักวิชาการจะครอบงำ กลัวสื่อมวลชนจะรับของขาว กลัวพระจะทำมิดีมิร้าย กลัวโรงพยาบาลจะสุบเงิน กลัวนักธุรกิจจะทำร้ายสิ่งแวดล้อมและสังคม กลัวคนชั้นบนจะเอาเปรียบคนชั้นล่าง กลัวตำรวจจะคุ่มบอนและทำวิสามัญฆาตกรรม ฯลฯ

แล้วเลยกลัวว่าจะปฏิรูปการเมืองไม่สำเร็จ

ความกลัวเหล่านี้มีเหตุ เพราะสังคมไทยมีปัญหาหมักหมมมานานจนเป็นสังคมที่ขาดความเชื่อถือ

การเป็นสังคมที่ขาดความเชื่อถือเกิดผลร้ายมหโฬพารทั้งทางเศรษฐกิจ จิตใจ

สังคม วัฒนธรรมและการเมือง ไม่ว่าจะคนหรือสัตว์ที่เผชิญเรื่องร้ายๆ มาในอดีต จะเป็นโรคหวาดระแวงหรือเป็นโรคประสาทไปเลยคือกลัวและหวาดระแวงไปหมด คนที่เป็นโรคประสาทจะจู้จี้ขี้บ่นกล่าวโทษผู้อื่นติดอยู่กับอดีตกรรมจนเคลื่อนไปในอนาคตไม่ได้

อดีตกรรมควรสอนเราให้มีสติและมีปัญญาเพื่อเคลื่อนไปในอนาคตได้ แต่ถ้าอดีตกรรมทำให้เป็นโรคประสาทก็จะทำให้ทำร้ายตัวเอง ทำร้ายผู้อื่น และทำลายโอกาสที่จะเคลื่อนไปข้างหน้าไม่ว่าจะมีอุปสรรคอย่างไรๆ เราจะต้องทำให้สำเร็จ

๒. อย่าเพิ่งเถียงกันว่าธรรมะของใครสูงกว่ากัน

เปรียบเทียบเราอยู่บนเรือที่กำลังวิ่งไปในมหาสมุทร มีคลื่นลมแรง มีระยะทางยาวไกล

บนเรือมีทั้งคนดีและคนเลว เป็นพระอรหันต์ก็มี เป็นโจรก็มี แต่เรือมีรูรั่ว ถ้าคนบนเรือแทนที่จะรีบอุดรูรั่ว กลับมัวทุ่มเถียงกันว่าใครธรรมะสูงกว่าใคร หรือว่าใครจริงใจหรือไม่จริงใจ ไ้คนโน้นเคยโกงไ้คนนี้มาก่อน ไ้คนนี้เคยด่าแม่ไ้คนโน้นเมื่อ ๒ ปีมาแล้ว ไ้คนนั้นแนวคิดมันใช้ไม่ได้ ไ้คนที่จะไปอุดเรือนี้มันทำเพื่อคนชั้นกลางบนเรือ ที่มันจะเอาไม่ไปอุดนี้ใช้ไม่ได้ มันควรจะต้องอุดด้วยเหล็ก ฯลฯ

ในที่สุดเรือจม ตายหมดทั้งพระอรหันต์และโจร

ภาพจำลองที่บรรยายไว้ข้างบนนี้คือสภาพของโรคประสาทและใช้**การคิดแบบตายตัวลอยหลัง** ไม่ได้แก้ปัญหา และเกิดอันตราย

ตรงข้ามในสภาพวิกฤตใครจะเคยเป็นอย่างไรก็ช่างไปก่อนทั้งพระอรหันต์และโจรมาช่วยกันอุดรูเรือรั่วเสียก่อนดีไหม มีไม้ใช้ไม้อุดไปก่อน แล้วค่อยตามด้วยเหล็กหรือเปลี่ยนเป็นเหล็กที่หลัง

สรรพสิ่งทั้งหลายล้วนเป็นอนิจจัง ไม่คงที่ตายตัว ประสาคคนที่ได้ร่วมมือกัน แก้ไขปัญหาวิกฤตมาได้ หลังจากนั้นจะรักกันมากขึ้น องคูลีมาลัยงกลายเป็น

พระอรหันต์ได้ นี้เรียกว่าการคิดแบบอนิจจัง ไม่ตายตัว เปิดโอกาสให้มีการขยับเขยื้อนปรับเปลี่ยนได้ ประกอบไปด้วยความเมตตา และมุ่งก้าวไปข้างหน้าให้สำเร็จ ให้ความสำเร็จในระดับหนึ่งก่อให้เกิดความปีติ ความรัก และกำลังใจที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จขั้นต่อไปเพิ่มขึ้นอีก

เพื่อนคนไทยครับ สังคมไทยเผชิญปัญหาเชิงโครงสร้างที่ยากเย็นแสนเข็ญนักในการแก้ไข ถ้าแก้ไม่ได้บ้านเมืองจะวิกฤตรุนแรง เราแต่ละคนอย่าไปเพิ่มความยากให้กับการแก้ปัญหา ต้องระวังระไวมีสติ คิดดี พูดดี ทำดี เพื่อช่วยกันให้บ้านเมืองสามารถขยับเขยื้อนไปในทางที่ดีขึ้นได้

๓. วิสัจธรรม-ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

การแก้ปัญหาอะไรๆ ให้สำเร็จในบ้านเมืองของเรายากเย็นแสนเข็ญยิ่ง เนื่องจากเหตุหลายอย่าง เหตุที่สำคัญอย่างหนึ่งคือวิธีพูดจากัน ไม่ว่าจะเป็นการพูดของนักการเมือง หรือข้าราชการผู้ใหญ่ หรือสื่อมวลชน หรือนักวิชาการ ลองมองดูให้ดีๆ เกิดครับ จะเห็นว่าวัฒนธรรมการพูดเป็นอุปสรรคต่อการแก้ปัญหาของประเทศ

พระพุทธรูปองค์ทรงย้าเรื่องวิสัจธรรมหรือสัมมาวาจาเป็นอันมากในพระไตรปิฎกมีที่ทรงตรัสเกี่ยวกับวิสัจธรรมหรือสัมมาวาจาอยู่หลายครั้ง และตรัสโดยละเอียดพิสดารมหัสจรรย์ยิ่ง

โดยสังเขปวิสัจธรรมประกอบด้วยดังนี้

๑. พูดแต่ความจริง มีที่มา มีที่อ้างอิง
๒. พูดเป็นปียวาจา
๓. พูดถูกกาลเทศะ
๔. พูดแล้วเกิดประโยชน์

ลองพิจารณาเหตุที่พระพุทธรูปเจ้าทรงละเอียดลออขนาดไหนแล้วลองเทียบกับความเป็นจริงในสังคมไทยดูว่าตรงกันหรือต่างกันหรือไม่ ที่เราพูดๆ กัน

เป็นความจริงหรือไม่ มีที่มา มีที่อ้างอิงหรือไม่ ปิยวาจายังอาจยกไว้เพราะบ่อยๆ ครั้งเป็นผลสุภาจาหรือความหยาบคายกันทีเดียวหรือถึงขั้นโหดร้ายเป็น “**รวันดาทางวิชาการ**” ก็มี

เรื่องถูกกาลเทศะ และพูดให้เกิดประโยชน์ก็ดูยากขึ้นไปอีก เพราะต้องมี สติระมัดระวังอีโก้ (ego) หรืออหังการ เล็งการณ์ไกล เห็นภาพรวม มีความยับยั้งชั่งใจ เมื่อไม่ถูกกับกาลเทศะก็ยังไม่พูด และการไม่พูดนั้นก็เป็นส่วนหนึ่งของวจีสุจริตด้วย

การปฏิรูปการเมืองเป็นโครงสร้างที่มีส่วนประกอบหลายอย่างมีส่วนที่เป็น ความทุกข์หรือปัญหา มีส่วนที่เป็นปัญญาหรือวิชาการ มีส่วนที่เป็นความ เคลื่อนไหวทางสังคม (social movement) ต้องเข้าใจธรรมชาติของส่วนต่างๆ และการนำมาเชื่อมต่อกันอย่างเหมาะสม ถูกกาลเทศะ จึงจะเป็น “**โครงสร้าง**” แห่งการปฏิรูปการเมือง

การปฏิรูปการเมืองต้องใช้วิชาการแต่ถ้านำเสนอแบบวิชาการล้วนๆปฏิรูป การเมืองไม่ได้

เพราะวิชาการเน้นที่การอธิบายละเอียดให้ครบถ้วนกระบวนการและความ และตั้ง คำถามว่าเป็นความจริงหรือเปล่าเพื่อแสวงหาความจริงแท้ใน**เวทีวิชาการ** ต้อง เป็นอย่างนั้น

แต่ใน**เวทีความเคลื่อนไหวทางสังคม**เป็นอีกอย่างหนึ่ง ที่ต้องคิดยุทธ- ศาสตร์ภายใต้สถานการณ์ความเป็นจริงขณะหนึ่งๆ ซึ่งเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง ไม่เหมือนกัน

มีอุปสรรคและข้อจำกัดอะไร จะเลือกนำเสนออะไร จะใช้คำหรือเรียกชื่อ ว่าอะไร จึงจะจับอารมณ์ความรู้สึกของสังคมอันจะก่อให้เกิดการเคลื่อนไหว ทางสังคม

เมื่อสังคมเคลื่อนไปสู่การกระทำแล้ว จึงค่อยเพิ่มเติมสิ่งอื่นๆ เข้ามา ให้ เกิดความสมบูรณ์หรือความสวยงาม ช่วยกันเพิ่มให้สวยงามไม่ใช่ไปตำคนอื่น อยู่เรื่อย

ถ้าเรานำเสนอแบบวิชาการให้ละเอียดครบถ้วน หรือนักวิชาการ ๑๐๐ คนพูดแตกต่างกันไป ๑๐๐ อย่าง ย่อมไม่มีพลังขับเคลื่อนทางสังคม การรู้จักแยกว่าอันไหนเป็นเวทีวิชาการ อันไหนเป็นเวทีการเคลื่อนไหวทางสังคม เป็นเรื่องที่เขาช่วยพูดถูกกาลเทศะ และพูดให้เกิดประโยชน์

การปฏิรูปการเมืองต้องการการทำงานทางวิชาการเป็นอันมากเพื่อค้นคว้า วิเคราะห์ลึกถึงประเด็นต่างๆ ที่ยังไม่กระจ่าง อันเป็นงานค้นคว้าทางวิชาการจริงๆ เพื่อนำมาเสนอต่อสาธารณะ แต่ไม่ใช่การแสดงวาทะโดยปราศจากการค้นคว้าให้รู้จริง วิสัจจัตถ์ของทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การปฏิรูปการเมืองเป็นผลสำเร็จ

การสื่อโดยสื่อสารมวลชนเป็นประตูของความสำเร็จก่อนที่จะรายงานอะไรออกไปได้ตั้งคำถามสักนิดว่า ที่กำลังจะสื่อออกไปนี้จะทำให้เรื่องการปฏิรูปการเมืองสำเร็จน้อยลงหรือมากขึ้นก็คงจะช่วยได้มาก

๔. ความตื่นตัวทางสังคม-ปัจจัยชี้ขาด

โอกาสที่จะปฏิรูปการเมืองเป็นสิ่งที่ไม่เกิดขึ้นง่ายๆ ในประวัติศาสตร์จะเกิดขึ้นเมื่อประเทศแพ้สงคราม เช่น ในญี่ปุ่นและเยอรมนี หรือเกิดหรือทำท่าว่าจะเกิดสงครามกลางเมือง หรือในกรณีที่มีปฏิวัติรัฐประหาร

การที่ประเทศไทยเกิดกระแสสูงทางสังคมเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมือง โดยไม่มีเหตุการณ์เหล่านั้นนับว่าเป็นลักษณะพิเศษ หรือว่าสังคมไทยจะมีอะไรเป็นพิเศษแบบที่ไม่ต้องตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่ง ขณะที่ประเทศรอบบ้านเป็นหมด หรือไม่เป็นไปตามทฤษฎีโดมิโนที่ว่าประเทศไทยจะต้องเป็นคอมมิวนิสต์ด้วย

การรับรู้และความตื่นตัวทางสังคม คือเครื่องกำกับพฤติกรรมทั้งหลายในสังคม พฤติกรรมของนักการเมืองเป็นอนิจจัง ขึ้นกับความตื่นตัวของสังคม ถ้าสังคมไม่ตื่นตัว นักการเมืองจะมีพฤติกรรมอย่างหนึ่ง แต่ถ้าสังคมตื่นตัว ก็จะมีพฤติกรรมอีกอย่างหนึ่ง **ฉะนั้นความตื่นตัวทางสังคมคือปัจจัยชี้ขาด**

กระแสสูงของการเรียกร้องการปฏิรูปการเมืองเป็นคุณต่อบ้านเมืองยิ่งนักขอให้ช่วยกันหล่อเลี้ยงส่งเสริมกระแสสูงของประชาชนให้มากยิ่งขึ้น อยู่นาน และนำไปสู่การสร้างสรรค์

อย่าเอาปัญหาทางเทคนิคไปทำลายกระแสสูงของสังคมปัญหาทางเทคนิคแก้ไขได้ถ้ากระแสสังคมสูง ถ้ากระแสสังคมไม่มี ต่อให้พูดทางเทคนิคเลอเลิศประการใดก็ไม่เกิดผล

กระแสสูงของประชาชนในครั้งนี้ ไม่เพียงแต่จะนำไปสู่การปฏิรูปการเมืองเท่านั้น แต่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอื่นๆ ของบ้านเมืองที่ตามปกติแก้ไขไม่ได้ด้วย ฉะนั้นทุกฝ่ายควรส่งเสริมสนับสนุนความตื่นตัวของประชาชนทั่วประเทศ ผมมีข้อเสนอดังต่อไปนี้

(๑) ทุกจังหวัดจัดให้มีเวทีสภาว่่างรัฐธรรมนูญให้ประชาชนมาถกกันเรื่องปัญหาของบ้านเมือง อนาคตของบ้านเมือง จะต้องแก้ไขอะไรกันบ้าง รัฐธรรมนูญควรมีสาระอะไร อย่าไปให้ความสำคัญเฉพาะคนที่ได้รับเลือกเป็น สสร. ๑ คน ‘คนที่ตรกรอบ’ ก็มีความสำคัญไม่น้อยกว่ากัน ที่จริงไม่มีใครตรกรอบ เพราะท่านเป็นประชาชน ประชาชนไม่มีการตรกรอบ นี่เป็นการเคลื่อนไหวของประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ทุกคนมีความสำคัญ

(๒) มหาวิทยาลัยและสถาบันราชภัฏแห่งมหาวิทยาลัยไม่ควรไปจัดเวทีวิชาการสำหรับสาธารณะ เพราะจะทำให้สื่อมวลชนและประชาชนงงด้วยข้อถกเถียง งานวิชาการก็ควรทำในพื้นที่ทางวิชาการ

รัฐบาลและภาคธุรกิจควรสนับสนุนทางการเงินให้มหาวิทยาลัยและสถาบันราชภัฏ รวมทั้งองค์กรต่างๆ ที่รณรงค์ประชาธิปไตยไปสนับสนุนเวทีสภาว่่างรัฐธรรมนูญในทุกจังหวัด ด้วยเงื่อนไขว่าไปหนุนเวทีของประชาชน ไม่ใช่เวทีวิชาการทางสาธารณะ

(๓) **สื่อมวลชน** นำเสนอความเคลื่อนไหวของเวทีสภาาร่างรัฐธรรมนูญให้มากที่สุด ทั้งทางสิ่งพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์

(๔) **กระบวนการทั้งหมดใช้หลักจิตสุจริต** ใช้ความจริง พูดจา มีเหตุผล น่าฟัง รู้ความพอดี มีเมตตา อย่าก้าวร้าว ช่มชู้ ใช้พลัง ซึ่งจะก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายและการปฏิเสธ หรือแม้แต่ความรุนแรง

๕. โอกาสสุดท้ายของนักการเมือง

ที่ผมจะพูดต่อไปนี้ ไม่ได้พูดเพราะเกลียดนักการเมือง ผมไม่เกลียดนักการเมืองผมสงสารและเห็นใจด้วยซ้ำ ผมไม่เคยด่านักการเมือง แต่พูดถึงระบบการเมืองที่มันไม่ดี ผมขอทำความเข้าใจดังนี้

(๑) **สภาพการเมืองไทยได้มาถึงจุดที่ว่ถ้าไม่มีการเคลื่อนไหวปฏิรูปการเมืองเลยก็จะเข้าไปสู่วิกฤตการณ์รุนแรงนองเลือด** และในการเคลื่อนไหวปฏิรูปการเมืองครั้งนี้ ถ้ามีการเบียดกันก็เกิดความรุนแรงแน่

(๒) **นักการเมืองควรจะตระหนักรู้ว่าสังคมไทยได้เปลี่ยนไปแล้ว** กระแสการปฏิรูปการเมืองสูงมาก ด้วยกระแสสูงขนาดนี้สังคมไทยจะไม่กลับไปที่เคยเดิมอีกแล้ว สังคมจะเข้ามาตรวจสอบพรรคการเมืองมากขึ้น พรรคการเมืองที่มีพฤติกรรมไม่ดีจะถูกสังคมรังเกียจมากขึ้นเรื่อยๆ

(๓) **ในการเลือกตั้ง สสร. ในวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๓๕ นี้ นักการเมืองควรใช้วิจารณญาณโดยคำนึงถึงบ้านเมืองเป็นที่ตั้ง** ควรเลือกสมาชิกให้มีความหลากหลายทางอาชีพความเสมอภาคทางเพศและเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมอย่าทำการ**บล็อกโหวต**เลือกเฉพาะหมู่คณะของตัวเองปล่อยฟรีโหวตถ้าพรรคการเมืองใดทำการบล็อกโหวตจะปิดความลับไม่มิตขอให้นักวิชาการและสื่อมวลชน

ชนจับตาดูว่าพรรคไหนทำการบล็อกโหวต และนำมาเปิดเผยให้ประชาชนทราบ

(๔) **นักการเมืองควรรยอมขาดทุนเพื่อชาติ** นักการเมืองที่ไปลงทุนให้ได้ รับเลือกตั้งเข้ามา อยาคิดไปถอนทุน คราวนี้เป็นครั้งสุดท้ายแล้วในการเมืองแบบเดิม ที่ลงทุนไปแล้วยอมขาดทุนไปเลย อยาคิดถอนทุน อยากัดกัน “แย่งงาน” (ผลประโยชน์) ชาวบ้านเขาเบื่อ พยายามตั้งใจทำงานให้เต็มที่

รัฐบาลต้องประกาศความโปร่งใสให้ประชาชน สื่อมวลชน เข้ามาตรวจสอบได้ รัฐบาลต้องรีบทำตรงนี้ ถ้าการเมืองมีความโปร่งใส ประเทศจะมีพลังขึ้นทันที รัฐบาลจะได้รับความศรัทธาเชื่อถืออย่างกว้างขวาง หุ่นจะขึ้น ประชาชนจะมีความหวัง และร่วมมือกับรัฐบาลสูง

นักการเมืองที่ทำไม่ดีไว้ ถ้ากลับตัวได้ จะได้รับการอภัยจากประชาชน และมีโอกาสทางการเมืองในระบบที่ปฏิรูปแล้ว ภายใน ๒ ปีข้างหน้าจะมีการปฏิรูปการเมืองแน่ นี่เป็นโอกาสสุดท้ายของนักการเมืองแล้ว

(หมายเหตุ ผมต้องขอโทษที่ต้องพูดตรงไปตรงมาอย่างนี้ นี่แหละคือประโยชน์ของความเป็นอิสระ ถ้าผมหวังจะให้ได้รับเลือกเป็น **สส.** ก็คงพูดอย่างนี้ไม่ได้ ในสังคมต้องมีคนทำหน้าที่แตกต่างกันหลายอย่าง เช่นเดียวกับความแตกต่างของหน้าที่ของอวัยวะต่างๆ บางคนในสังคมก็ต้องเป็นอิสระ ปลอดภัยจากรับตำแหน่งใดๆ เพื่อจะอยู่ในฐานะที่เตือนสติทุกฝ่ายได้)

๖. **หาหลักการเพื่อการยกร่างรัฐธรรมนูญ**

ในการยกร่างรัฐธรรมนูญควรจะมีรากฐานว่าร่างขึ้นบนปรัชญาหรือหลักการอันใด ชีรยุท บุณยมี ได้เสนอ “**หลัก ๘ ประการ การปฏิรูปการเมือง**” ไปแล้ว ผมเสนอ “**หลักการเพื่อการยกร่างรัฐธรรมนูญ**” ซึ่งกำลังจะตีพิมพ์ในฉบับวันเกิดของหนังสือพิมพ์มติชน วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๔๐ ทั้งที่ชีรยุทและผมเสนอไม่ได้หวังว่าจะให้เป็นรูปแบบ แต่ต้องการกระตุ้นให้ช่วยกันคิดค้นว่าบ้านเมือง

ของเรามีปัญหาอะไร มีจุดอ่อน จุดแข็งอย่างไร ในการกายภาพหน้าโลกจะเป็นอย่างไร อยากเห็นอนาคตของประเทศไทยเป็นอย่างไร ถ้าจะเป็นอย่างนั้นได้มีหลักการใหญ่ๆ อะไรบ้างที่เราต้องทำและบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

๗. พยากรณ์

ผมไม่ได้เรียนมาทางการพยากรณ์แต่ถ้าจิตเราเป็นอิสระไม่มีผลประโยชน์และเห็นทั้งหมด จะพอมองเห็นเรื่องที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ก่อนพฤษภาคม ๒๕๓๕ เป็นเวลานานพอสมควร ผมเตือนว่าบ้านเมืองกำลังจะเข้าไปสู่การนองเลือดแล้ว

หลังเหตุการณ์นองเลือด ผมเตือนว่าอย่าเพิ่งยุบสภา ถ้ายุบสภาแล้วไปเลือกตั้งด้วยกติกาเดิม การเมืองจะไม่ดีขึ้น

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ ผมเตือนว่าถ้าไม่มีการปฏิรูปการเมือง บ้านเมืองจะเข้าไปสู่ความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ จนนองเลือด

เมื่อผมเป็นประธาน **กพป.** ซึ่งเสนอเรื่องการปฏิรูปการเมือง สื่อมวลชนไม่มีใครเชื่อว่าจะมีการปฏิรูปการเมืองผมบอกว่าคุณคอยดูเรื่องนี้จะเกิดขึ้นภายใน ๒-๓ ปี

ในท่ามกลางกระแสสูงของการเมืองเช่นขณะนี้ ก็สามารถบอกได้ว่าถ้า นักการเมืองเบียดเบียนเรื่องรุนแรงแน่ และสามารถพยากรณ์ได้ว่า

จะมีการปฏิรูปการเมืองและปฏิรูประบบราชการภายใน ๒ ปี

หากจะเกินกว่านั้นไปบ้างก็ไม่มาก

ประเทศไทยและคนไทยมีความดีหลายอย่างแต่ที่มีปัญหาหมักหมมเสื่อมเสียทางศีลธรรมอย่างมากเป็นเพราะการจัดสรรอำนาจในประเทศไทยไม่ถูกต้อง ถ้าการจัดสรรอำนาจไม่ถูกต้องต่อให้พูดเรื่องศีลธรรมเท่าไรๆ ศีลธรรมก็ไม่เกิด

การปฏิรูปการเมืองและปฏิรูประบบราชการคือการจัดสรรอำนาจให้ถูกต้องเพื่อคนไทยจะได้สามารถอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุก

ความไม่ถูกต้องจะดำรงอยู่เป็นนิรันดร์ไม่ได้ สังคมจะมาถึงจุดที่ทนต่อไปไม่ได้ ความเปลี่ยนแปลงกำลังจะเกิดขึ้นไม่ว่าด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง

อย่าไปคิดว่ามีวิธีเดียวการคิดอะไรด้วยวิธีเดียวไม่ตรงกับหลักธรรมชาติในระบบร่างกายไม่ว่าจะเป็นระบบสมอง หัวใจ ปอด ตับ ไต จะมีกลไกหลายเส้นทาง (multiple pathways) เสมอ ถ้ามีเพียงเส้นทางเดียวแล้ว เส้นทางนั้นตีบตันระบบนั้นก็ล่มสลาย แต่ถ้ามีหลายเส้นทาง เส้นทางหนึ่งตันก็ใช้เส้นทางอื่นเพื่อให้เป็นไปต่อไปได้

ฉะนั้น ต้องเตรียมตัวไว้หลายเส้นทาง เพราะการปฏิรูปการเมืองอาจเกิดขึ้นได้ในหลายสถานการณ์นักวิชาการบางคนหลังจากรับฟังเสียงสาธารณะแล้วควรวางรัฐธรรมนูญและกฎหมายปฏิรูประบบราชการให้ดู ไม่ใช่เพื่อเอาไปยึดเยียดให้ใคร แต่เพื่อให้ช่วยกันดูให้ถี่ถ้วน ถึงเวลาเกิดวิกฤตขึ้นจะได้หยิบเอาสิ่งที่ช่วยกันดูไว้แล้วไปใช้ ย่อมดีกว่าที่ไปชักมาจากไหนไม่รู้

เช่น ในอดีตถ้ามีความรุนแรงขึ้นในบ้านเมืองแล้วมีการเตรียมพร้อมไว้ จะทำความเป็นปกติกลับคืนมาได้เร็วขึ้น แต่ไม่ใช่กลับคืนมาที่เดิม เพื่อรอการเกิดปัญหาอีก อย่างที่แล้วมา แต่กลับคืนไปสู่ความเป็นปกติพร้อมๆ กับการปฏิรูปการเมืองและปฏิรูประบบราชการด้วย

ฉะนั้น จึงขอร้องให้ลดความเป็นเสือปืนไวทางวาทะที่จะกันว่ากัน มีอะไรก็รับไว้พิจารณา ด้วยความมีเมตตา ไตร่ตรองให้ลึกซึ้ง และร่วมมือกันที่จะประคับประคองให้เกิดการปฏิรูปการเมืองด้วยสันติวิธีให้มากที่สุด

เพื่อคนไทยจะได้สามารถพัฒนาระบบการอยู่ร่วมกันอย่างมีศักดิ์ศรีและมีศานติสุข